

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ДЕНИСЮК ІЛОНА ІВАНІВНА

УДК 342 : 347.9 + 349.6

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ
СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВ
ПРО ЕКОЛОГІЧНІ АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

кандидат юридичних наук, доцент

Улюгіна Олена Анатоліївна,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент

Резнік Олег Миколайович,

Сумський державний університет,

заступник директора з наукової роботи Навчально-наукового інституту права

кандидат юридичних наук, доцент

Орловська Ірина Григорівна,

Федерація профспілок України,

правовий інспектор праці відділу правової інспекції праці департаменту правового захисту

Захист відбудеться «25» березня 2020 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

Автореферат розісланий «20» лютого 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

К.М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний етап розвитку нашої держави характеризується зростанням навантаження різного характеру на навколишнє природне середовище. Наявні глобалізаційні, євроінтеграційні, економічні та інші процеси зумовлюють все активнішу експлуатацію природних об'єктів та ресурсів, наслідком чого стають екологічні проблеми, що вкрай негативно впливають на життя і здоров'я людей, становлять загрозу для збереження природи для наступних поколінь. За такого стану речей все більшого значення набуває пошук нових підходів до забезпечення додержання вимог законодавства у сфері використання та охорони навколишнього природного середовища, забезпечення вимог екологічної безпеки, одним із яких являється розробка ефективного механізму притягнення винних осіб до такого виду юридичної відповідальності, як адміністративна. При цьому на державному рівні, з одного боку, Указом Президента України від 21 листопада 2017 р. № 381/2017 до заходів раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду визнано посилення відповідальності за порушення законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, а з іншого – існуючі реалії суспільного життя та міжнародні стандарти вимагають максимального дотримання прав і свобод людини, забезпечення законності і правопорядку, що висуває на перший план питання про підвищення ролі суду в процесі притягнення винних до адміністративної відповідальності у даній сфері.

Незважаючи на тривалий процес реформування адміністративно-процедурного та адміністративно-деліктного законодавства, сучасний стан правового забезпечення розгляду судами справ про екологічні адміністративні правопорушення є незадовільним через недоліки та прогалини як в нормах процесуального, так і матеріального характеру. Продовжуються і наукові дискусії щодо судової підвідомчості справ про екологічні адміністративні правопорушення (від передання судам всього їх масиву до максимального розвантаження судів).

Підкреслює нагальність, своєчасність та актуальність проведення даного дисертаційного дослідження також відсутність комплексних монографічних праць, присвячених адміністративно-процесуальним засадам судового розгляду справ саме про екологічні адміністративні правопорушення. Недостатньо розробленими залишаються ці питання і в нормативно-правовому регулюванні.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Науково-теоретичною базою дисертаційної роботи стали праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі адміністративного права і процесу як: Авер'янов В. Б., Алфьоров С. М., Анохіна Л. С., Бандурка О. М., Банчук О. А., Бахрах Д. М., Беленчук І. А., Битяк Ю. П., Богуцький В. В., Бородін І. Л., Васильєв А. С., Ведерніков Ю. А., Великая Т. В., Галаган І. О., Гаращук В. М., Гнатюк С. С., Голосніченко І. П., Губанова Т. О., Демський Е. Ф., Живицька Л. І., Забарний Г. Г., Калюжний Р. А., Кимлик Р. В., Кичилюк Т. С., Ківалов С. В., Ключєв О. М., Книш В. І., Коваль Л. В., Козлов Ю. М., Коломоєць Т. О., Колпаков В. К., Короед С. О., Кузьменко О. В., Курило В. І., Куян І. А., Лук'янець Д. М., Махно В. І., Миколенко О. І.,

Олійник О. В., Орловська І. Г., Резнік О. М., Россінський Б. В., Рябець К. А., Салищева Н. Г., Світличний О. П., Сиротяк М. Р., Скавронік В. М., Соловійова О. М., Сорокін В. Д., Стеценко С. Г., Супрун Г. Б., Тихомиров Ю. А., Улютіна О. А., Харитоновна О. І., Хіміч О. М., Шкарупа В. К., Яра О. С.

Важливе значення для проведеного дослідження мали дисертаційні роботи: І. А. Куян «Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення» (2001 р.), Скавроніка В. М. «Адміністративно-юрисдикційна діяльність суду (2002 р.), Короєда С. О. «Судовий розгляд справ про адміністративні проступки» (2009 р.)

Багатогранність та специфіка об'єкту дослідження зумовила використання праць таких фахівців теорії права, екологічного та інших галузей права як: Андрейцев В. І., Алексеев С. С., Балюк Г. І., Бондар Л. О., Бринчук М. М., Гетьман А. П., Дубовик О. Л., Комарницький В. М., Красіліч Н. Д., Краснова М. В., Кузнецова Н. В., Курзова В. В., Малько О. В., Матузов М. І., Решетник Л. П., Скакун О. Ф., Федоровська О. Б. та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тема дисертаційного дослідження узгоджується з положеннями: Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р, Концепції створення загальнодержавної системи «Відкрите довкілля», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2018 р. № 825-р. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є здійснення комплексного наукового аналізу адміністративно-процесуальних засад судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення та розробка відповідних пропозицій щодо удосконалення законодавства у цій сфері.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі *завдання*:

- дослідити генезис законодавства про адміністративну відповідальність за екологічні правопорушення та з'ясувати роль суду у її застосуванні;
- визначити місце суду у системі органів, уповноважених розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення;
- з'ясувати поняття екологічних адміністративних правопорушень, що розглядаються судами;
- здійснити характеристику складів екологічних адміністративних правопорушень, що є предметом судового розгляду;
- проаналізувати порядок підготовки справ про екологічні адміністративні правопорушення до судового розгляду;
- охарактеризувати етап розгляду у суді справ про екологічні адміністративні правопорушення по суті;
- охарактеризувати прийняття рішення у справах про екологічні адміністративні правопорушення як завершальний етап стадії судового розгляду

відповідних справ;

– розробити науково-обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо удосконалення правового регулювання суспільних відносин у досліджуваній сфері.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані із розглядом судами справ про екологічні адміністративні правопорушення.

Предмет дослідження – адміністративно-процесуальні засади судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення.

Методи дослідження. Методологічною основною дисертаційної роботи стали філософські (діалектичний), загальнонаукові (аналізу і синтезу, системний та формально-логічний) та спеціально-правові (історико-правовий, порівняльно-правовий, формально-юридичний) методи наукового пізнання. *Діалектичний* метод застосовано для формування наукової новизни, зокрема для встановлення місця суду в системі органів, уповноважених розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення (підрозділ 1.2). Завдяки *формально-логічному* методу було сформульовано понятійно-категоріальний апарат дисертаційного дослідження та розкрито зміст його основних складових (розділ 2). Методи *аналізу* та *синтезу* використовувались майже в усіх підрозділах дисертації для вивчення наукових підходів щодо врегулювання процесу судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення та окремих його складових, виявлення колізій та прогалин у законодавстві, формулювання юридичних конструкцій нової якості (підрозділи 1.2, 2.2, розділ 3). *Системний* метод було покладено в основу аналізу елементів складів підсудних екологічних адміністративних правопорушень (підрозділ 2.2). *Історико-правовий* метод застосовувався в процесі дослідження розвитку законодавства про адміністративну відповідальність за екологічні правопорушення та ролі суду у її застосуванні (підрозділ 1.1). За допомогою *порівняльно-правового* методу здійснювалося співставлення норм вітчизняного законодавства щодо врегулювання судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення з аналогічними нормами зарубіжних країн (підрозділи 1.2, 3.1, розділ 2). *Формально-юридичний* метод дозволив дослідити зміст адміністративно-правових норм, що передбачають склади екологічних адміністративних правопорушень та з'ясувати зміст норм права, які врегульовують судовий розгляд справ про екологічні адміністративні правопорушення (підрозділ 2.2, розділ 3).

Нормативну основу дослідження склали Конституція України, закони України, інші нормативно-правові акти, які регулюють правовідносини у сфері судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення, а також законодавство зарубіжних країн у цій сфері.

Емпіричну базу дослідження становлять відомості, що містяться на офіційних веб-сайтах суб'єктів, уповноважених розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення, судова практика, вітчизняна та зарубіжна наукова література, політико-правова публіцистика, довідкові видання, власний практичний досвід здобувача.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних наукових досліджень адміністративно-процесуальних

засад судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення. У результаті його проведення сформульовано низку нових наукових положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

уперше:

– здійснено історико-правову періодизацію процесу становлення та розвитку законодавства про адміністративну відповідальність за екологічні правопорушення та ролі суду у її застосуванні з виділенням радянського періоду та періоду незалежної України з виокремленням в їх межах додаткових умовних етапів та окресленням визначальних рис кожного із них;

– доведено, що суд займає особливе місце в системі органів, уповноважених розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення, що зумовлено такими спеціальними рисами: наявністю нерозривної взаємодії та взаємодоповнення функцій органів еколого-адміністративної юрисдикції та суду в частині досягнення мети державного та громадського екологічного контролю (враховуючи виключну судову підвідомчість ряду екологічних адміністративних правопорушень); неможливість досягнення судом мети провадження у справах про адміністративні екологічні правопорушення за відсутності взаємодії з іншими органами адміністративної юрисдикції (виходячи із стадійності провадження); судовий розгляд справ про екологічні адміністративні правопорушення є одним із способів втілення в життя гарантій екологічних прав громадян; суд у провадженні у справах про екологічні адміністративні правопорушення здійснює і правозахисну діяльність, яка втілюється у можливості даного органу вирішувати питання про відшкодування заподіяної екологічної шкоди;

– надано авторське визначення поняття «підсудне екологічне адміністративне правопорушення» під яким пропонується розуміти протиправне, підвищеного ступеня суспільної шкідливості винне діяння (дію чи бездіяльність) особи, що порушує встановлені законодавством вимоги щодо використання та охорони природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, яке спричиняє чи може спричинити шкоду навколишньому природному середовищу та (або) здоров'ю людини, за здійснення якого законодавством передбачена адміністративна відповідальність та розгляд справ по якому, згідно законодавства, віднесено до компетенції суду (судді);

удосконалено:

– теоретичні положення щодо розширення судової підвідомчості справ про адміністративні (у тому числі екологічні) правопорушення шляхом: 1) встановлення у Кодексі України про адміністративні правопорушення можливості ініціювання саме судового розгляду справи особою щодо якої було складено протокол про адміністративне правопорушення, а також потерпілим; 2) введення категорій «кратність» та «повторюваність» щодо норм, які визначають склади екологічних правопорушень, що можуть спричинити найбільшу шкоду природним об'єктам та ресурсам (ст. ст. 57, 58, 59, 59-1, 71, 72, 73, 77, 78, 79, 80, 82, 83-1, 88, 90, 90-1, 91 Кодексу України про адміністративні правопорушення) та встановлення судової підвідомчості справ по таким кваліфікованим складам;

– визначення поняття «екологічне адміністративне правопорушення» в частині

визначення вимог, які порушуються, та наслідків діянь;

– наукові положення щодо необхідності диференціації адміністративної відповідальності за екологічні (у тому числі підсудні) правопорушення фізичних осіб (як загальних суб'єктів) та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності (як спеціальних суб'єктів) шляхом прямої вказівки на це у статтях 52, 53, 53-1, 53-3, 54, 55, 57, 59, 59-1, 60, 61, 63, 64, 65, 65-1, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 77-1, 78, 79, 82-1, 82-2, 82-4, 82-5, 82-6, 82-7, 83, 83-1, 85, Ч. 2 СТ. 85-1, 86-1, 87, 88, 90, 90-1, 91-1, 91-2, 91-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення;

дістали подальшого розвитку:

– доктринальні позиції щодо необхідності на етапі підготовки справи до розгляду судом вирішувати питання про наявність причин, які унеможливають розгляд справи про адміністративні правопорушення суддею, а також участь у судовому процесі представника, захисника, експерта, перекладача та спеціаліста;

– теоретичні підходи щодо удосконалення правового регулювання участі у судовому розгляді справ про екологічні адміністративні правопорушення експертів та необхідності й важливості включення до учасників адміністративно-деліктного провадження по даній категорії правопорушень спеціалістів;

– наукові положення щодо способів підвищення якості судових рішень у справах про екологічні адміністративні правопорушення, дотримання критеріїв законності і обґрунтованості, врахування міжнародних вимог щодо якості судових рішень та напрацювань теоретичного характеру щодо їх структури та змісту, зокрема шляхом прийняття окремого акту «Про судові рішення у справі про адміністративне правопорушення» у формі постанови Пленуму Верховного Суду;

– пропозиції щодо внесення змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині регулювання судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані у роботі положення, висновки і рекомендації використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого розвитку адміністративно-правової науки в частині наукових розробок, присвячених вдосконаленню механізму застосування адміністративної відповідальності судами (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчості* – для вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства в частині судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення;

– *освітньому процесі* – під час розроблення та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Актуальні проблеми теорії адміністративного права» (акти впровадження Національного університету біоресурсів і природокористування, Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності діяльності судів в Україні (акт впровадження Лугинського районного суду Житомирської області).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на трьох міжнародних

науково-практичних конференціях: «Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку» (м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2017 р.), «Громадянське суспільство в Україні: проблеми забезпечення правотворчої діяльності» (м. Харків, 31 березня – 1 квітня 2017 р.), «Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 18–19 серпня 2017 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 246 сторінок. Список використаних джерел налічує 330 найменувань і займає 33 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, проведено аналіз загального стану дослідження теми в наукових джерелах, відображено зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами, грантами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, розкрито його методологічні засади, сформульовано наукову новизну положень, що виносяться на захист та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості щодо їх апробації, визначено структуру та обсяг роботи.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення» містить два підрозділи, у яких досліджено генезис законодавства про адміністративну відповідальність за екологічні правопорушення, досліджено роль суду у її застосуванні в різні періоди, визначено місце суду в системі органів, уповноважених розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення.

У підрозділі 1.1 «Генезис законодавства про адміністративну відповідальність за екологічні правопорушення та роль суду у її застосуванні» здійснено аналіз та розроблено авторську періодизацію розвитку законодавства у вказаній сфері, починаючи із перших років радянської влади і до сьогодення.

Перший період – радянський, охоплює три етапи. На першому етапі (20-ті – початок 60-х років ХХ століття) формується масив нормативних актів екологічного і природоресурсного спрямування та передбачається адміністративна відповідальність за порушення їх приписів; адміністративний порядок поширюється на застосування штрафів як виду санкцій; формується законодавство про адміністративні правопорушення; судовий розгляд справ про адміністративні правопорушення допускається як виняток. Для другого етапу (1961 – 1984 роки) характерним є: запровадження можливості судового оскарження актів адміністративних органів щодо накладення штрафів; формування галузі екологічного права, оновлення екологічного законодавства (у тому числі і стосовно адміністративної відповідальності), прийняття ряду підзаконних нормативних актів адміністративного законодавства щодо закріплення конкретних заходів щодо охорони природи та раціонального використання природних ресурсів і санкцій за екологічні адміністративні правопорушення, а також органів, уповноважених їх застосовувати. На третьому етапі (1984-1991 роки): прийнято Кодекс УРСР про

адміністративні правопорушення із виокремленням в ньому в окрему главу адміністративних правопорушень у галузі охорони природи та використання природних ресурсів; запроваджено судову підвідомчість справ про екологічні адміністративні правопорушення скоєних неповнолітніми.

Другий період – незалежності України, умовно розділений на два етапи. Перший етап (1991-2001 р.р.) – характеризується: оновленням екологічного й природоресурсного законодавства, у тому числі і в частині адміністративної відповідальності; відсутністю змін в адміністративному законодавстві щодо ролі суду в питанні розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення. Другий етап періоду незалежності України (2001 р. – донині) – відзначається віднесенням до підвідомчості районних (міських) судів (суддів) розгляду справ про ряд адміністративних правопорушень у сфері охорони природи й використання природних ресурсів. На цьому ж етапі активізуються процеси пошуків напрямів реформування законодавства про адміністративні правопорушення, у тому числі й щодо визначення місця і ролі суду в системі органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні (у тому числі екологічні) правопорушення.

Розглянуто перспективи розвитку законодавства в частині визначення судової підвідомчості справ про екологічні адміністративні правопорушення із урахуванням міжнародного досвіду. Зроблено висновок про відсутність в Україні передумов для виключення судів з переліку органів, уповноважених розглядати справи вказаної категорії та необхідність розширення переліку екологічних адміністративних правопорушень, розгляд справ по яким здійснюється у судовому порядку.

У підрозділі 1.2 «Місце суду у системі органів, уповноважених розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення» встановлено, що систему відповідних адміністративно-юрисдикційних органів складають: 1) органи, для яких розгляд справ про адміністративні екологічні правопорушення є лише одним із повноважень. До таких належать: а) спеціальний центральний еколого-адміністративно-юрисдикційний орган (Державна екологічна інспекція України); б) спеціальні поресурсні еколого-адміністративно-юрисдикційні органи (Державна служба геології та надр України, Державне агентство лісових ресурсів України, органи рибоохорони Державного агентства рибного господарства України); в) державні органи, діяльність яких не пов'язана безпосередньо із діяльністю у сфері екології (Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, органи Національної поліції, Державна служба України з питань праці); 2) орган, спеціально створений для розгляду справ про правопорушення (для екологічних адміністративних правопорушень ним являється лише суд).

Особливе місце суду в системі адміністративно-юрисдикційних органів визначається через основні загальні риси: здійснення судом правосуддя при розгляді справ про екологічні адміністративні правопорушення, дотримання основних засад судочинства, незалежність від інших державних органів, високий ступінь професіоналізму суддів. В якості спеціальних рис було виокремлено: досягнення мети державного та громадського екологічного контролю шляхом прийняття судами рішень у справах, які мають виключну судову підвідомчість; неможливість суду

самостійно досягти мети провадження у справах про екологічні адміністративні правопорушення, виходячи із стабільності останнього; гарантування екологічних прав громадян через судовий розгляд справ; вираження правозахисної діяльності суду через його можливість вирішувати питання про відшкодування екологічної шкоди.

З метою розширення кола осіб, які мають право ініціювати розгляд справи про будь-яке адміністративне правопорушення саме судом, запропоновано доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) ст. 7-1 «Судовий захист прав та законних інтересів особи».

Розділ 2 «Екологічні адміністративні правопорушення як предмет судового розгляду» складається з двох підрозділів, у яких сформовано поняття екологічних адміністративних правопорушень, що розглядаються судами та охарактеризовано склад таких правопорушень.

Підрозділ 2.1 «Поняття екологічних адміністративних правопорушень, що розглядаються судами» присвячено аналізу наукових та законодавчих положень з досліджуваної тематики. Проаналізовано існуючі доктринальні підходи щодо визначення поняття «адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення». Здійснено аналіз наукових підходів до визначення понять «екологічне правопорушення», «екологічне адміністративне правопорушення», «підсудне екологічне адміністративне правопорушення».

В результаті запропоновано уточнене визначення поняття «екологічне правопорушення» як протиправне, винне діяння (дія чи бездіяльність), що порушує встановлені законодавством вимоги щодо використання та охорони природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, яке спричиняє чи може спричинити шкоду навколишньому природному середовищу та (або) здоров'ю людини, за яке передбачена юридична відповідальність.

Проаналізовано доктринальні визначення поняття «екологічне адміністративне правопорушення» та досліджено існуючі позиції щодо суспільної шкідливості чи небезпечності таких діянь. Доведено, що застосування ознаки суспільної небезпечності є доцільною до злочинів, що стосується адміністративних правопорушень, їх необхідно характеризувати через категорію «суспільна шкідливість». Остання може бути різного ступеня і слугувати ознакою для розмежування судової та позасудової підвідомчості відповідних адміністративних (у тому числі екологічних) правопорушень.

Сформульовано авторську дефініцію поняття «підсудне екологічне адміністративне правопорушення».

У підрозділі 2.2 «Характеристика складу екологічних адміністративних правопорушень, що розглядаються судами» досліджено об'єкти, об'єктивну сторону, суб'єкти та суб'єктивну сторону підсудних екологічних адміністративних правопорушень.

Встановлено, що всі підсудні екологічні адміністративні правопорушення за ознакою родового об'єкта належать до таких, які посягають на суспільні відносини у сфері використання та охорони природних ресурсів. Виділено групи таких правопорушень за видовим об'єктом, безпосередні об'єкти та предмет

правопорушень кожної групи.

Визначено, що об'єктивна сторона переважної більшості підсудних екологічних адміністративних правопорушень виражається у формі активних дій. У формі бездіяльності об'єктивна сторона може мати місце при правопорушеннях, передбачених ч. 2 ст. 88-1, ст. 88-2, ст. 90, ст. 91 КУпАП.

Зважаючи на специфіку шкідливих наслідків підсудних екологічних адміністративних правопорушень обґрунтовано доцільність: введення категорії повторюваності та кратності до норм КУпАП, що передбачають відповідальність за ті екологічні правопорушення, які можуть причинити найбільшу шкоду природним об'єктам та ресурсам; перегляду розміру адміністративних санкцій (в бік підвищення) за скоєння адміністративних екологічних правопорушень як загалом, так і з урахуванням їх повторюваності і кратності; врахування ознаки повторності і кратності екологічних адміністративних правопорушень та розмір санкцій при визначенні підвідомчості відповідних справ та віднесення до компетенції судів розгляд справ по тим екологічним адміністративним правопорушенням, склад яких міститиме кратність діяння і відповідно, передбачатиме максимальні розміри штрафів.

У результаті дослідження суб'єктів підсудних екологічних адміністративних правопорушень доведено необхідність диференціації адміністративної відповідальності фізичних осіб (як загальних суб'єктів) та фізичних осіб, що мають статус суб'єкта підприємницької діяльності (як суб'єктів спеціальних).

Встановлено, що суб'єктивна сторона фактично всіх підсудних екологічних адміністративних правопорушень (передбачених КУпАП), може виявлятися як у формі умислу, так і необережності. Виняток складає лише правопорушення, передбачене ст. 85-1, яке може бути скоєно виключно умисно.

Доведено, що категорія «спеціальні екологічні знання» при характеристиці необережної форми вини у суб'єктивній стороні екологічних адміністративних правопорушень (у тому числі й підсудних) є необов'язковою ознакою і не впливає на їх кваліфікацію.

Розділ 3 «Процедура судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення» складається з трьох підрозділів, присвячених характеристиці процесу розгляду судами досліджуваних справ.

У підрозділі 3.1 «Підготовка справ про екологічні адміністративні правопорушення до судового розгляду» досліджено проблеми підготовчого етапу стадії судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення.

В результаті вивчення спеціальних джерел та матеріалів судової практики (постанов у справах про екологічні адміністративні правопорушення) зроблено висновок про недосконалість положень КУпАП в частині регламентації дій суду у разі встановлення невірної підвідомчості вказаних справ.

Обґрунтовано необхідність розширення переліку рішень у справах про адміністративні правопорушення (у тому числі й екологічні) шляхом доповнення їх такою формою як ухвала. Запропоновано встановити у КУпАП, що саме у формі ухвали суд прийматиме рішення про передачу справи про екологічні адміністративні правопорушення за підвідомчістю чи підсудністю.

В результаті дослідження проблеми неправильної кваліфікації екологічних адміністративних правопорушень в протоколі про адміністративне правопорушення запропоновано: закріпити в КУпАП можливість винесення судом ухвали про передачу матеріалів справи до органу, який склав протокол про адміністративне (у тому числі екологічне) правопорушення для усунення недоліків при кваліфікації відповідного діяння; надати судам повноваження щодо перекваліфікації адміністративних правопорушень під час підготовки справи до розгляду за умови достатності матеріалів справи та представлених доказів для перекваліфікації, збереження родового об'єкта правопорушення.

З метою підвищення якості змістовного наповнення матеріалів про адміністративні правопорушення висунуто пропозицію щодо прийняття загальної для всіх органів адміністративної юрисдикції «Інструкції з оформлення матеріалів про екологічні адміністративні правопорушення».

Розвинуті доктринальні положення про: зупинення строків розгляду справ про адміністративні (у тому числі екологічні) правопорушення; зупинення судом проваджень у справах про адміністративні правопорушення; підстави для відводів (самовідводів) суддів та інших учасників судового розгляду (представників, захисників, експертів, спеціалістів, перекладачів).

Сформульовані конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного КУпАП.

У підрозділі 3.2 «Розгляд справ про екологічні адміністративні правопорушення по суті» досліджено центральний етап стадії судового розгляду даних правопорушень.

Відзначено, що чинний КУпАП не містить спеціальних правил щодо судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення.

Особливості шкідливих наслідків досліджуваних правопорушень породжують необхідність розширення категорії «потерпілий від екологічних адміністративних правопорушень» шляхом включення поряд із фізичними особами (включаючи представників громадськості) юридичних осіб, для чого пропонується внести зміни до ст.ст. 269 та 270 КУпАП.

Акцентовано увагу на важливості і необхідності залучення в процесі судового розгляду досліджуваних справ осіб, що володіють спеціальними екологічними, природоресурсними, природоохоронними, біологічними знаннями.

Удосконаленню врегулювання участі експерта у провадженні у справах про адміністративні (у тому числі екологічні) правопорушення має сприяти узгодження норм КУпАП із нормами Закону України «Про судову експертизу» та врахування в КУпАП останніх змін в процесуальному законодавстві щодо підстав та ініціаторів проведення експертизи, вимог до суб'єктів, які її здійснюють, до висновку експерта.

Удосконалено наукові положення щодо доцільності включення до суб'єктів провадження у справах про адміністративні екологічні правопорушення спеціаліста. Запропоновано визначити його як «повнолітню незацікавлену у справі особу, яка володіє спеціальними знаннями і навичками, необхідними для надання консультацій та технічної допомоги під час вчинення процесуальних дій, залучену до участі у провадженні за її згодою судом або іншим органом, у провадженні якого знаходиться справа про адміністративне правопорушення». Дане поняття, а також

процесуальний статус спеціаліста у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, пропонується закріпити у ст. 273-1 КУпАП.

Необхідним є включення до КУпАП норми про обов'язковість здійснення повного фіксування судового засідання розгляду справ про адміністративні правопорушення за допомогою технічних засобів у порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему.

Має сприяти реалізації превентивної функції адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення, а також оптимізації процесу судового розгляду відповідних справ і можливість проведення судових засідань в режимі відеоконференції та їх трансляція в мережі Інтернет. Для цього запропоновано передбачити відповідні положення у ч. 2 ст. 249 КУпАП.

Підрозділ 3.3 «Прийняття рішення у справах про екологічні адміністративні правопорушення» присвячено дослідженню заключного етапу стадії судового розгляду таких справ.

В результаті характеристики прав осудності, як базової вимоги до якості судових рішень у справах про екологічні адміністративні правопорушення, зроблено висновок, що законність відповідних постанов розкривається через такі критерії, як: правильне застосування норм матеріального права; правильне застосування і дотримання норм процесуального права; правильне застосування аналогії закону або аналогії права як в частині матеріальних, так і процесуальних норм; відповідність постанови міжнародним, конституційним, галузевим принципам, основним засадам судочинства. Предметно-об'єктна специфіка правопорушень, у нашому випадку їх «екологічність», найяскравіше виражається в частині дотримання вимоги про обґрунтованість постанови. Адже саме при дослідженні обставин справи та оцінці доказів суддя має оперувати знаннями та спиратись на норми не лише адміністративно-деліктного законодавства, а й законодавства екологічного, природоресурсного, в якому встановлені конкретні вимоги до використання та охорони природних об'єктів та ресурсів, до екологічної безпеки, які були порушені.

На основі аналізу спеціальних джерел та судової практики в досліджуваній сфері підтримано наукову позицію щодо відсутності необхідності доведення вини особи під час закриття провадження у справах про екологічні адміністративні правопорушення у зв'язку із закінченням строків притягнення до адміністративної відповідальності.

Зважаючи на особливості правового режиму безпосереднього об'єкта підсудних екологічних адміністративних правопорушень та знарядь їх вчинення, запропоновано запровадити розмежування поняття «конфіскація» та «безоплатне вилучення» в якості додаткових санкцій за вчинення таких діянь. Для чого запропоновано внести зміни до ч. 2 ст. 85, ч. 4 ст. 85, ч. 5 ст. 85, ч. 1 та ч. 2 ст. 88, ч. 1, ч. 2 та ч. 3 ст. 88-1, ст. 88-2, ст. 90, ст. 91 КУпАП, а також уточнити ч. 6 ст. 283 КУпАП щодо вирішення в постанові суду питання про вилучені речі та документи. Розроблено оновлену редакцію ст. 29 КУпАП «Конфіскація та безоплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення».

Для удосконалення змісту резолютивної частини постанов у справах про екологічні адміністративні правопорушення запропоновано доповнити ст. 2843 КУпАП імперативною вказівкою про включення до резолютивної частини постанови інформації про отримувача штрафу, необхідної відповідно до правил заповнення розрахункових документів на перерахування суми штрафу.

З метою врахування в КУпАП останніх нововведень процесуального законодавства щодо повідомлення зацікавлених осіб про прийняті у справах про екологічні (та інші) адміністративні правопорушення судові рішення, необхідним є доповнення ч. 1 та ч. 2 ст. 285 КУпАП вказівкою про можливість та порядок надсилання таких документів електронною поштою.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації на основі теорії адміністративного права, чинного національного, міжнародного та іноземного законодавства, матеріалів судової практики наведено нове розв'язання наукового завдання щодо адміністративно-процесуальних засад судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення в Україні, викладено найбільш важливі наукові результати. Основні з них такі:

1. Здійснено періодизацію законодавства щодо адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення та ролі суду у її застосуванні (з перших років радянської влади і дотепер). Виділено два періоди: радянський (охоплює три етапи), який характеризується формуванням масиву екологічного законодавства зі стійкою тенденцією до посилення адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення. Діяльність судів у цій сфері бере свій початок із запровадження можливості судового оскарження актів адміністративних органів та доповнюється віднесенням до компетенції судів розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення скоєні неповнолітніми; період незалежності України (охоплює два етапи), для якого характерним є розширення судової підвідомчості справ про екологічні адміністративні правопорушення та триваючі реформаційні процеси у напрямку вдосконалення матеріальних та процесуальних норм адміністративно-деліктного законодавства.

2. Доведено, що загальними рисами, які зумовлюють особливе місце суду в системі органів, уповноважених розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення, є: здійснення судом правосуддя при розгляді таких справ; незалежність судів та суддів від впливу інших державних, у тому числі адміністративно-юрисдикційних органів. До спеціальних віднесено те, що: 1) суд перебуває у нерозривній взаємодії з іншими органами еколого-адміністративної юрисдикції в частині досягнення мети державного та громадського екологічного контролю (враховуючи виключну судову підвідомчість ряду екологічних адміністративних правопорушень); 2) суд не може досягти мети провадження у справах про адміністративні екологічні правопорушення за відсутності взаємодії з

іншими органами адміністративної юрисдикції (виходячи із стадійності провадження); 4) судовий розгляд справ про екологічні адміністративні правопорушення є одним із способів втілення в життя гарантій екологічних прав громадян; 5) правозахисна діяльність суду у адміністративно-деліктному провадженні може виражатись у його можливості вирішувати питання про відшкодування заподіяної екологічної шкоди.

3. Запропоновано під «підсудним екологічним адміністративним правопорушенням» розуміти протиправне, підвищеного ступеня суспільної шкідливості, винне діяння (дію чи бездіяльність) особи, що порушує встановлені законодавством вимоги до використання природних ресурсів, охорони природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, спричиняє чи може спричинити шкоду навколишньому природному середовищу та (або) здоров'ю людини, за здійснення якого законодавством передбачена адміністративна відповідальність та розгляд справ по якому, згідно законодавства, віднесено до компетенції суду (судді).

4. Визначено, що родовим об'єктом екологічних адміністративних правопорушень, які на даний час підвідомчі судам, є суспільні відносини у сфері використання та охорони природних ресурсів. Виділено групи підсудних екологічних адміністративних правопорушень за видовим об'єктом з їх диференціацією за безпосереднім об'єктом та предметом.

Встановлено, що об'єктивна сторона таких правопорушень виражається як у формі активних дій (дана форма переважає), так і у формі бездіяльності. Враховуючи взаємозв'язок шкідливих наслідків підсудних екологічних адміністративних правопорушень зі ступенем суспільної шкідливості та характером таких діянь доведено необхідність перегляду розміру адміністративних санкцій (в бік підвищення) за їх скоєння, у тому числі із урахуванням ознак повторюваності і кратності правопорушень.

Визначено, що на даний час суб'єктами підсудних екологічних адміністративних правопорушень являються загальні та спеціальні суб'єкти (посадові особи). Запропоновано: диференціювати адміністративну відповідальність фізичних осіб (як загальних суб'єктів) та фізичних осіб, що мають статус суб'єкта підприємницької діяльності (як суб'єктів спеціальних) за екологічні адміністративні правопорушення, у тому числі й ті, що є предметом судового розгляду; включити пряму вказівку щодо визнання фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності спеціальним суб'єктом екологічних адміністративних правопорушень, передбачених статтями 52, 53, 53-1, 53-3, 54, 55, 57, 59, 59-1, 60, 61, 63, 64, 65, 65-1, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 77-1, 78, 79, 82-1, 82-2, 82-4, 82-5, 82-6, 82-7, 83, 83-1, 85, ч. 2 ст. 85-1, 86-1, 87, 88, 90, 90-1, 91-1, 91-2, 91-3 КУпАП.

5. Для удосконалення процесу підготовки судом справ про екологічні адміністративні правопорушення до розгляду запропоновано надати судам: 1) право виносити ухвали у справах про адміністративні правопорушення: а) про передачу справ про адміністративні (у тому числі екологічні) правопорушення за підвідомчістю чи підсудністю; б) про передачу матеріалів справи до органу, який склав протокол про адміністративне (у тому числі екологічне) правопорушення для усунення недоліків при кваліфікації відповідного діяння; в) про зупинення

провадження за необхідності уточнення даних чи витребування додаткових матеріалів; г) про продовження строку розгляду справи; 2) можливість перекваліфікації адміністративних (у тому числі екологічних) правопорушень під час підготовки справи до розгляду за таких умов: а) достатність даних у матеріалах справи та доказів; б) незмінності родового об'єкта правопорушення.

Доведено необхідність впровадження інституту відводів (самовідводів) суддів, а також таких учасників судового розгляду справ про адміністративні правопорушення як представник, захисник, експерт, перекладач та спеціаліст. Визначено підстави, порядок та наслідки відводів (самовідводів).

Запропоновано прийняти загальну для всіх адміністративно-юрисдикційних органів Інструкцію з оформлення матеріалів про екологічні адміністративні правопорушення.

6. З метою удосконалення процесу розгляду судами справ про екологічні адміністративні правопорушення по суті, зважаючи на специфіку змісту таких правопорушень, сформульовані пропозиції щодо: залучення до участі у судовому розгляді відповідних справ експертів, удосконалення КУПАП в частині підстав та ініціаторів проведення експертизи, вимог до суб'єктів, які її здійснюють, вимог до висновку експерта.

Аргументовано необхідність включення до переліку суб'єктів, які беруть участь у провадженні у справах про екологічні адміністративні правопорушення (включаючи стадію судового розгляду) спеціаліста (у разі потреби використати спеціальні знання та за відсутності підстав для проведення експертизи). Сформульовано визначення поняття «спеціаліст» та коло його прав і обов'язків.

В якості ефективного способу удосконалення процедури розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення судами запропоновано встановити обов'язкову присутність в матеріалах справи фото- та/або відеофіксації таких правопорушень в якості доказів.

7. Проаналізовано правосудність як основний критерій якості судових рішень у справах про екологічні адміністративні правопорушення, що охоплює ознаки законності та обґрунтованості. Зроблено висновок, що критеріями законності постанови суду у справах про екологічні адміністративні правопорушення є правильне застосування: норм матеріального права та дотримання норм процесуального права, аналогії закону або аналогії права як в частині матеріальних, так і процесуальних норм; відповідність постанови міжнародним, конституційним, галузевим принципам, основним засадам судочинства, вимогам верховенства права. В частині дотримання вимоги про обґрунтованість постанови найяскравіше виражається предметно-об'єктна специфіка правопорушень – їх «екологічність», оскільки саме при дослідженні обставин справи та оцінці доказів суддя має оперувати знаннями та спиратись на норми не лише адміністративно-деліктного законодавства, а й екологічного, природоресурсного, в якому встановлені вимоги щодо використання та охорони природних об'єктів та ресурсів, екологічної безпеки, які були порушені.

Запропоновано з метою підвищення якості судових рішень у справах про екологічні адміністративні правопорушення: прийняти у формі постанови Пленуму

Верховного Суду документ «Про судові рішення у справах про адміністративні правопорушення»; доповнити ст. 283 КУпАП імперативною вказівкою про включення до резолютивної частини постанови інформації про отримувача штрафу, необхідної відповідно до правил заповнення розрахункових документів на перерахування суми штрафу; закріпити у ч. 1 та ч. 2 ст. 285 КУпАП положення про можливість та порядок надсилання постанов суду електронною поштою.

Зважаючи на особливий правовий режим знярядь вчинення екологічних адміністративних правопорушень та їх безпосередніх об'єктів запропоновано застосовувати по відношенню до таких речей в якості додаткової санкції безоплатне вилучення, яке відмежувати від поняття «конфіскація» за ознакою приватної власності порушника на дані об'єкти. Запропоновано відповідні зміни до ст. 29, ч. 6 ст. 283 КУпАП та норм, якими встановлюються санкції за підсудні екологічні адміністративні правопорушення.

8. Сформульовано пропозиції (із розробкою авторських редакцій) щодо внесення змін та доповнень до КУпАП з метою вдосконалення як матеріальних, так і процесуальних норм у сфері судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Денисюк І. І. До питання про об'єкт підсудних екологічних адміністративних правопорушень. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 1 (16). С. 83–87.

2. Денисюк І. І. Суб'єкти екологічних адміністративних правопорушень: поняття та види. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 8. С. 99–103.

3. Денисюк І. І. Суд як орган, уповноважений розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення: окремі аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 46. Т. 1. Серія «Право». С. 124–129.

4. Денисюк І. І. Законодательство об административной ответственности за экологические правонарушения и роль судов при ее применении в советский период. *Leges si Viata*. 2017. №3/2. С. 61–64 (Республіка Молдова).

5. Денисюк І. І. До питання участі експерта та спеціаліста у судовому розгляді справ про екологічні адміністративні правопорушення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 6. С. 218–221.

6. Денисюк І. І. Деякі аспекти підготовки до судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 1. С. 72–75.

7. Денисюк І. І. Поняття екологічних адміністративних правопорушень, що розглядаються судами. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 146–151.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Денисюк І. І. Деякі аспекти підвідомчості справ про адміністративні правопорушення в сфері екології. *Правова система України: сучасні тенденції та*

фактори розвитку: матер. Міжнар. науково-практичної конф. (Запоріжжя 24–25 лют. 2017 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. С. 49–53.

9. Денисюк І. І. Міжнародний досвід встановлення компетенції суду щодо розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення. *Громадянське суспільство в Україні: проблеми забезпечення правотворчої діяльності*: матер. Міжнар. науково-практичної конф. (Харків, 31 берез. – 1 квіт. 2017 р.). Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2017. С. 92–95.

10. Денисюк І. І. Суд у системі органів, уповноважених розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення. *Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні*: матер. Міжнар. науково-практичної конф. (Львів, 18–19 серп. 2017 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 79–82.

АНОТАЦІЯ

Денисюк І. І. Адміністративно-процесуальні засади судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2020.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню адміністративно-процесуальних засад судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення.

Досліджено генезис законодавства про адміністративну відповідальність за екологічні правопорушення та з'ясовано роль суду у її застосуванні, виділено та охарактеризовано основні періоди та етапи цього процесу. Визначено місце суду у системі органів, уповноважених розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення, виділено спеціальні ознаки, які його зумовлюють.

Розроблено визначення поняття екологічних адміністративних правопорушень, що розглядаються судами. Здійснено характеристику складів екологічних адміністративних правопорушень, що є предметом судового розгляду.

Проаналізовано процедуру судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення та визначено основні проблеми правового забезпечення у цій сфері. Досліджено порядок підготовки справ про екологічні адміністративні правопорушення до судового розгляду. Охарактеризовано етап розгляду у суді справ про екологічні адміністративні правопорушення по суті. Проведено характеристику прийняття рішення у справах про екологічні адміністративні правопорушення як завершального етапу стадії судового розгляду відповідних справ.

Результатом дослідження адміністративно-процесуальних засад судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення стало формулювання окремих теоретичних висновків та практичних пропозицій щодо вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, адміністративно-деліктне провадження, екологічне адміністративне правопорушення, правосуддя, суд, судовий розгляд.

АННОТАЦИЯ

Денисюк И. И. Административно-процессуальные основы судебного рассмотрения дел об экологических административных правонарушениях. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; финансовое право; информационное право». – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2020.

Диссертация посвящена исследованию административно-процессуальных основ судебного рассмотрения дел об экологических административных правонарушениях в Украине, формированию теоретических выводов и разработке на их основе практических рекомендаций по усовершенствованию действующего административно-деликтного законодательства.

Выделены условные периоды и этапы формирования, становления и развития законодательства об административной ответственности за экологические административные правонарушения и роли судов при ее применении. Проанализирован опыт зарубежных стран в сфере установления судебной подведомственности экологических административных правонарушений, а также изучены перспективы развития соответствующего украинского законодательства. Сделан вывод об отсутствии предпосылок относительно как полного исключения судебной подведомственности дел об экологических административных правонарушениях, так и установления судебной подведомственности для всех без исключения экологических административных правонарушений. Установлено место суда в системе органов, уполномоченных рассматривать дела об экологических административных правонарушениях на основании выделенных общих и специальных признаков.

Рассмотрены понятия «правонарушение», «экологическое правонарушение», «административное правонарушение», «экологическое административное правонарушение». Сформулировано понятие «подсудное экологическое административное правонарушение». Особое внимание уделено изучению состава экологических административных правонарушений, дела по которым подведомственны судам. В результате: проведена классификация подсудных экологических правонарушений за критерием объекта; предложено дифференцировать административную ответственность физических лиц (как общих субъектов) и физических лиц – предпринимателей (как специальных субъектов) за исследуемые проступки; раскрыт вопрос о возможности возмещения в судебном порядке при рассмотрении дел об экологических административных правонарушениях не только материальной, но и моральной составляющей экологического вреда. Предложено: дополнить нормы КУоАП, предусматривающие составы экологических административных правонарушений, которые могут нанести

наибольший вред природным объектам и ресурсам, такими квалифицирующими признаками как кратность и повторность; установить судебную подведомственность таких квалифицированных правонарушений.

Вынесено предложение предоставить лицу, в отношении которого был составлен протокол об административном правонарушении и потерпевшему право инициировать рассмотрение дел об административном (в том числе экологическом) правонарушении именно в суде, независимо от подведомственности таких дел по КУоАП.

Обоснована необходимость: привлечения в процессе судебного рассмотрения таких дел лиц, обладающих специальными «экологическими» знаниями: экспертов и специалистов; расширения круга пострадавших от экологических административных правонарушений путем включения в него юридических лиц и представителей общественности. Разработаны предложения по усовершенствованию административно-деликтного законодательства в части: решения судом вопросов о наличии причин, которые исключают возможность рассмотрения соответствующих дел судьей, а также участия в нем представителя, защитника, эксперта, специалиста и переводчика; наделения судов полномочиями по переквалификации дел об экологических административных правонарушениях при соблюдении установленных условий; расширении перечня видов судебных решений на подготовительном этапе; повышения качества постановлений суда в части законности и обоснованности. Доказана необходимость разграничения конфискации и безоплатного изъятия непосредственных объектов экологических административных правонарушений и орудий их совершения как дополнительных административных санкций исходя из особенностей правового режима таких вещей.

Ключевые слова: административная ответственность, административное правонарушение, административно-деликтное производство, экологическое административное правонарушение, правосудие, суд, судебное разбирательство.

SUMMARY

Denysyuk I. Administrative procedural principles of environmental administrative offence cases. – *Qualifying scientific work (manuscript).*

The thesis for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.07 «Administrative law and process; finance law; information law». – Research Institute of Public Law, Kyiv, 2020.

The complex study of administrative procedural principles of environmental administrative offence cases has been conducted. The main periods and stages of this process are identified and characterized. The place of the court in the system of bodies authorized to hear environmental administrative offence cases is determined, the special features that cause it are identified.

The definition of the concept of environmental administrative offences considered by the courts is elaborated. Characteristics of the elements of environmental administrative offences are carried out. The environmental administrative offence proceedings are analyzed and the main problems of legal support in this area are identified.

The preparation of cases of environmental administrative offences for trial is investigated. The stage of court proceedings is identified. Resolution of environmental administrative offences as the final stage of judicial review of relevant cases is conducted.

The result of the study concerning administrative procedural principles of judicial review of environmental administrative offence cases was the formulation of separate theoretical conclusions and practical proposals for the improvement of administrative and tort legislation.

Keywords: administrative responsibility, administrative offence, administrative and tort proceedings, environmental administrative offence, justice, court, judicial review.